

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2026. Issue 3

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

CHAPAQAY O'QUVCHILAR YOZUVIDAGI XATOLIKLAR

O'roqova Gulnoza Baxtiyor qizi

Xalqaro Nordik Universiteti magistratura talabasi

E-mail: g.oroqova@nordicuniversity.org

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi chapaqay o'quvchilarning yozuv jarayonida uchraydigan xatoliklar, ularning kelib chiqish sabablari hamda pedagogik bartaraf etish yo'llari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida yozuv malakasining shakllanishida psixomotor rivojlanish, lateralizatsiya va ta'lim muhitining o'rni yoritilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, moslashtirilgan metodlar orqali yozuvdagi xatoliklarni kamaytirish va o'zlashtirishni oshirish mumkin.

Kalit so'zlar: chapaqaylik, yozuv xatoliklari, grafomotorika, lateralizatsiya, boshlang'ich ta'lim, yozuv malakasi, didaktik yondashuv, psixomotor rivojlanish.

Kirish. Boshlang'ich ta'lim bosqichida yozuv malakasini shakllantirish o'quvchilarning keyingi o'quv faoliyati uchun muhim asos hisoblanadi. Ayniqsa, chapaqay o'quvchilarda yozuvni o'rganish jarayoni o'ziga xos murakkabliklarga ega. Chapaqaylik miyaning o'ng yarim shari faoliyati bilan bog'liq bo'lib, bu yozuv jarayonida harakat koordinatsiyasi va fazoviy yo'nalishni boshqarishga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, an'anaviy yozuv o'rgatish metodlari chapaqay o'quvchilar uchun doimo ham samarali bo'lavermaydi.

Nazariy asoslar. Yozuv malakasi murakkab psixomotor faoliyat bo'lib, u quyidagi komponentlardan iborat:

1. ko'rish idroki;
2. qo'l harakati koordinatsiyasi;
3. fazoviy tasavvur;
4. diqqat va xotira.

A.R. Luriya va J. Piaget tadqiqotlariga ko'ra, ushbu komponentlarning uyg'un rivojlanishi yozuv sifatiga bevosita ta'sir qiladi. Chapaqay o'quvchilarda esa bu jarayon biroz boshqacha kechadi.

Chapaqay o'quvchilarda uchraydigan yozuv xatoliklari

1. Harflarni teskari yozish

Eng keng tarqalgan xatoliklardan biri:

b ↔ d

p ↔ q

3 ↔ E

Bu xatolik fazoviy yo'nalishni noto'g'ri idrok etish bilan bog'liq.

2. Harf shakllarini buzish

harflarning notekis yozilishi;

chiziqning ortiqcha yoki yetishmasligi;

elementlarning noto'g'ri joylashuvi.

3. Yozuv tezligining pastligi

Chapaqay o'quvchilar yozishda ko'proq kuch sarflaydi, natijada:

tezlik past bo'ladi;

charchash tez yuzaga keladi.

4. Qatorni saqlamaslik

satrdan chiqib ketish;

harflar orasidagi masofaning notekisligi.

5. Qo'l holati bilan bog'liq xatolar
ruchkani noto'g'ri ushlash;
qo'lning haddan tashqari egilishi;
yozuvni yopib qo'yish (ko'rish qiyinlashadi).
Xatoliklarning kelib chiqish sabablari
Psixofiziologik sabablar
lateralizatsiya xususiyatlari;
motorikaning yetarlicha rivojlanmaganligi;
fazoviy tafakkurdagi o'ziga xoslik.

Pedagogik sabablar

o'qitish metodikasining mos emasligi;
individual yondashuvning yetishmasligi;
noto'g'ri yozuv o'rgatish texnikasi.
Psixologik sabablar
o'ziga ishonchsizlik;
stress va qo'rquv;
motivatsiyaning pasayishi.

Xalqaro tajribalar

Rivojlangan davlatlarda chapaqay o'quvchilar yozuvini rivojlantirish uchun maxsus metodlar qo'llaniladi:

AQSh: ergonomik vositalar (maxsus ruchkalar, daftarlar);

Finlyandiya: individual yozuv strategiyalari;

Buyuk Britaniya: grafomotor trening mashqlari

Yaponiya: yozuv texnikasini bosqichma-bosqich o'rgatish.

Tadqiqotlarga ko'ra, moslashtirilgan metodlar yozuvdagi xatoliklarni 25–35% ga kamaytiradi.

Pedagogik yechimlar

1. To'g'ri yozuv texnikasi
daftarini o'ng tomonga qiyalatish;
qo'lni erkin joylashtirish;
ruchkani 3 barmoq bilan ushlash.

2. Grafomotor mashqlar
chiziq chizish mashqlari;
shakl va naqshlarni chizish;
qo'l mushaklarini mustahkamlash.

3. Didaktik o'yinlar
“Harfni top” o'yini;
“Yo'nalishni aniqla” mashqlari;
konstruktor va mozaika o'yinlari.

4. Individual yondashuv
o'quvchining tempiga moslashish;
kichik bosqichlarda o'rgatish;
ijobiy baholash.

Natijalar va muhokama

Amaliy kuzatuvlar natijasida:

yozuvdagi xatoliklar sezilarli kamaydi;
yozuv sifati yaxshilandi;
o'quvchilarning ishonchi oshdi
darsga qiziqish kuchaydi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, chapaqay o'quvchilarning yozuvidagi xatoliklar ularning psixofiziologik va individual xususiyatlari bilan bevosita bog'liq bo'lib, bu jarayonni to'g'ri tashkil etilgan pedagogik yondashuv orqali samarali boshqarish mumkin. Birinchidan, yozuv malakasi murakkab psixomotor faoliyat bo'lib, u ko'rish, harakat va tafakkur jarayonlarining uyg'unlashuvini talab qiladi. Chapaqay o'quvchilarda esa lateralizatsiya jarayoni o'ziga xos kechgani sababli bu komponentlar o'rtasidagi muvozanat biroz boshqacha shakllanadi. Natijada harflarni teskari yozish, satrni saqlamaslik va yozuv tezligining pastligi kabi xatoliklar yuzaga keladi. Ikkinchidan, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yozuvdagi xatoliklarning asosiy sabablari faqat fiziologik emas, balki pedagogik va psixologik omillar bilan ham chambarchas bog'liqdir. Noto'g'ri o'qitish metodlari, individual yondashuvning yetishmasligi va o'quvchiga bosim o'tkazish yozuv sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Uchinchidan, chapaqay o'quvchilar uchun an'anaviy yozuv o'rgatish metodikasi har doim ham samarali emasligi aniqlandi. Shu sababli, yozuvni o'rgatishda differensial yondashuvni qo'llash, ya'ni o'quvchining individual xususiyatlariga mos metodlardan foydalanish zarur. To'rtinchidan, xalqaro tajribalar tahlili shuni ko'rsatadiki, ergonomik vositalardan foydalanish, grafomotor mashqlarni tizimli tashkil etish hamda yozuv texnikasini moslashtirish orqali yozuvdagi xatoliklarni sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Ayniqsa, boshlang'ich bosqichda to'g'ri yo'naltirish katta ahamiyatga ega. Beshinchidan, didaktik o'yinlar va interfaol metodlardan foydalanish chapaqay o'quvchilarning yozuv malakasini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Bunday yondashuv o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, qo'l motorikasini rivojlantiradi va yozuv jarayonini osonlashtiradi. Oltinchidan, psixologik qo'llab-quvvatlash muhim omil hisoblanadi. O'quvchiga nisbatan ijobiy munosabat, rag'batlantirish va o'ziga ishonchni shakllantirish yozuvdagi xatoliklarni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Yettinchidan, tadqiqot natijalariga asoslanib aytish mumkinki, yozuvdagi xatoliklarni bartaraf etish uchun quyidagi kompleks yondashuv zarur:

1. to'g'ri yozuv texnikasini shakllantirish;
2. grafomotor mashqlarni muntazam qo'llash;
3. individual yondashuvni ta'minlash;
4. didaktik o'yinlardan foydalanish;
5. psixologik qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish.

Umuman olganda, chapaqay o'quvchilarning yozuvidagi xatoliklar to'g'ri metodik yondashuv orqali kamaytirilishi mumkin bo'lgan pedagogik muammo hisoblanadi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshirish va o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Luria, A. R. (1966). Higher cortical functions in man. Basic Books.
2. Piaget, J. (1969). The psychology of the child. Basic Books.
3. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society. Harvard University Press.
4. McManus, I. C. (2002). Right hand, left hand. Harvard University Press.
5. Coren, S. (1992). The left-hander syndrome. Free Press.
6. Snowling, M. J., & Hulme, C. (2012). The science of reading. Wiley-Blackwell.

